

RAHA-ASIAINVALIOKUNNAN PUOLTO SITOUTUMISESTA SEKSUAALIRIKOSLAIN- SÄÄDÄNNÖN KOKONAISUUDISTUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANON RAHOITTAMI- SESTA VALTIONTALouden KEHYKSEEN OTETTAVALLA LISÄMÄÄRÄRAHALLA

Tausta

Eduskunta on maaliskuussa 2019 antamissaan lausumissa edellyttänyt, että hallitus ripeästi uudistaa rikoslain 20 luvun säännökset koskien lapsiin kohdistuvia hyväksikäyttö- ja raiskaus-rikoksia ja antaa asiaa koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle. Uudistuksessa tulee edelleen kiristää lapsiin kohdistuvien hyväksikäyttö- ja raiskausrikosten rangaistuksia, erityisesti vähimmäisrangaistuksia, sekä arvioida sääntelytekniikkaa ja rikosnimikkeitä. Hallituksen tulee myös mahdollisimman pian käynnistää rikoslain 20 luvun kokonaisuudistus, jossa muun muassa tulee arvioida suostumuksen aseman vahvistamista raiskausrikosten ja muiden seksuaalirikosten määrittelyssä (Eduskunnan vastaus EV 305/2018 vp s. 1).

Hallitusohjelman mukaan toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökoh-
tina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus (s. 91). Rikoslain raiskausmääritelmä
muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien. Hallitusohjelman mu-
kaan myös törkeimpien väkivalta- ja seksuaalirikosten rangaistavuutta arvioidaan niin, että rangais-
tukset ovat oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksista langetettaviin
rangaistuksiin. Erityisesti lapsiin kohdistuvien törkeiden seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia
korotetaan.

Edellä mainittujen kirjausten perusteella valmistellussa luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdote-
taan rikoslain seksuaalirikossäännökset uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Lainsäädännön uudistus
laajentaisi rangaistavuuden alaa ja ankaroittaisi rangaistusasteikkoja.

Lainsäädännön on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2023 tai aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua nii-
den hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Taloudelliset vaikutukset

Uudistuksen myötä poliisin tutkittaviksi sekä syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäviksi tulevien ri-
kosasioiden vuosittaisen määrän arvioidaan kasvavan lain voimaantuloa seuraavina vuosina. Ran-
gaistusasteikkojen ankaroittaminen ja esitysluonnoksessa arvioitu rikostapausten määrän kasvu lisäi-
sivät vankilukua. Laadukas ja riittävästi resursoitu esitutkinta, syyteharkinta, tuomioistuinkäsittely ja
rangaistuksen täytäntöönpano ovat keskeisessä roolissa rikosvastuun ja uhrin oikeuksien toteutta-
miseksi.

Lakiesityksen vuosittaiset pysyvät menot ovat 6,027 milj. euroa oikeusministeriön pääluokassa (PL
25) ja sisäministeriön pääluokassa (PL 26) 0,854 milj. euroa. Vuodelle 2023 menot ovat vähäisemmät
oikeusministeriön pääluokassa 1,874 milj. euroa, koska rikosprosessin ketjussa vankeusrangaistusten
täytäntöönpano ei ole täysimääräistä lainsäädännön voimaantulovuonna.

Suurin 4,153 milj. euron vuosittainen määrärahatarve on Rikosseuraamuslaitoksella (25.40.01, Ri-
kosseuraamuslaitoksen toimintamenot). Rangaistusasteikkojen ankaroittaminen ja rikostapausten

määrän kasvu lisäävät vankilukua. Merkittävimmin vankilukuun vaikuttaa raiskauksen määritelmän muuttaminen, törkeän raiskauksen ankaroittamisperuteiden laajentaminen sekä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikkojen ankaroittaminen. Vankivuotia tulee lisää arviolta 92. Tämä lisääisi Rikosseuraamuslaitoksen palkkamenoja 3,384 miljoonaa euroa ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta aiheutuvia muita menoja 0,769 miljoonaa euroa vuodesta 2024 lukien.

Muiden rikosprosessiketjun toimijoiden osalta menolisäykset alkavat jo vuonna 2023 lain voimaantulosta lukien. Käräjäoikeuksille ja hovioikeuksille tulevien uusien asioiden määrä kasvaa. Tuomioistuimien pysyvä lisämäärärahatarve on 348 000 euroa (25.10.03, Muiden tuomioistuinten toimintamenot). Sekä asianomistajilla että vastaajilla on oikeus saada julkisin varoin kustannettua oikeusapua seksuaalirikosasioissa. Oikeusaputoimistoille aiheutuisi 225 000 euron lisämäärärahatarve (25.10.04, Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien ja kuluttajariitalautakunnan toimintamenot). Yksityisten avustajien työmäärä lisääntyisi 300 asialla ja lisämäärärahatarve on 415 000 euroa (25.10.50, Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset). Syyttäjälaitoksen pysyvä lisämäärärahatarve on 886 000 euroa (25.30.01, Syyttäjälaitoksen toimintamenot).

Esityksen arvioidaan lisäävän poliisin suorittamaa esitutkintaa koskevan työn määrää. Tästä aiheutuisi 854 000 euron lisäkustannukset poliisille (26.10.01, Poliisitoimen toimintamenot).

Käsittelytarve

Rikosten esitutkinnasta rangaistusten täytäntöönpanoon yltävän rikosprosessiketjun aiempien vaiheiden toimijoiden resurssit ja tuloksellisuus vaikuttavat suoraan ketjussa seuraavina olevien toimintaan. Toimiva rikosoikeudenhoidon ketju lakien täytäntöönpanossa edellyttää tasapainoista ja riittävää resurssointia kaikille rikosprosessiketjuun kuuluville toimijoille.

Pysyvien menojen yhteisvaikutus on hyvin merkittävä oikeusministeriön ja sisäministeriön pääluokassa, eikä niitä ole mahdollista kattaa määrärahoja kohdentamalla eikä täytäntöönpanoa voida toteuttaa nykyisten momenttitasojen puitteissa. Esityksen täytäntöönpanoon tarvittavista määrärahoista ei ole kehyspääöstä eikä talousarviossa osoitettua määrärahaa, joten esityksen antaminen vaatii sitoumuksen lisämäärärahojen osoittamiseen kevään kehyspääöksessä 2023–2026. Oikeusministeriö on hankkinut valtioneuvoston ohjesäännön (VNOS) 31 §:ssa tarkoitetun valtiovarainministeriön lausunnon talousarviokäsittelystä erillisenä määrärahana talousarvioesitykseen ottamista koskevan asian. Valtiovarainministeriön 9.2.2022 antama lausunto on puoltava.

Esitetään puollettavaksi raha-asianvaliokunnan käsittelyssä esityksen antamista ja esitettyjen määrärahatarpeiden kattamista vuoden 2023–2026 valtiontalouden kehyspääötkseen otettavalla ja pääluokkiin 25 ja 26 kohdistettavalla lisämäärärahalla.